

Vig Dávid

További gondolatok a szabadságvesztésre ítélt választójogáról

Márton Éva, Princz Adrienn és Vajcs Nikoletta a Börtönügyi Szemle 2008. évi 4. számában megjelent tanulmánya¹ a kérdés számos aspektusával foglalkozik behatóan. Bemutatja a Hirst kontra Egyesült Királyság ítéletet, a választójog szabályozására vonatkozó nemzetközi egyezményeket, az EU szabályozási rendszerét, valamint a hazánk számára lényeges következtetéseket. A szabadságvesztésre ítélt választójogának néhány fontos kérdése, vizsgálati szempontja azonban meghaladhatta a cikk terjedelmi kereteit.

A szabadságvesztésre ítélt választójoga kizárásának lényegi eleme a „méltatlanná válás” kimondása, amely illeszkedik a bűncselekményt elkövetőkkel szembeni izolációs politikába. A szabadságvesztéssel az elítélt elveszti szabadságát, az ezzel együtt járó „polgári halál” miatt pedig a közügyekben való részvételi jogát.

Milyen büntetési célnak felel meg ez a korlátozás? És vajon minden európai ország kizárja-e a választójogból az elítélteket? Hazánk a jelenlegi szabályozás szerint automatikusan és kivétel nélkül zárja ki a szabadságvesztésre ítéltet a választójogból. Nem volt ez mindig így: az izolációs politika szempontjából nem lényegtelen, hogy mely időszakokban volt szélesebb és szűkebb körű a korlátozás, illetve mi volt egyáltalán a hazai bevezetés indoka. A kodifikációs munka során nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az egyes európai államok milyen megoldásokat alkalmaznak a probléma kezelésére, mert ezek izgalmas tanulságokkal szolgálhatnak a hazai újraszabályozás során.

A kizárás magyarországi története azt mutatja, hogy voltak olyan időszakok, amikor csak meghatározott bűncselekmények elkövetőit zárták ki a választójogból, de volt olyan is, amikor alkalmazták a teljes és automatikus kizárást is. Volt lehetőség a jogerősen elítélteken túl az előzetes letartóztatásban lévő választójogának korlátozására is.

1. Az elítéltek választójoga a XIX. században

Az 1848-as törvények² szerint a választásból csak meghatározott bűncselekmények elkövetői voltak kizárva, azok, akik „elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyűjtogatás miatt fenyejték alatt vannak”. A törvény

¹ Márton Éva, Princz Adrienn, Vajcs Nikoletta (2008): A szabadságvesztésre ítélt választójoga. Börtönügyi Szemle 4. 57-76.

² Az országgyűlési követeknek népképviselőt alapján választásáról szóló 1848. évi V. törvény-cikk

1874. évi módosításához³ nem kapcsolódott miniszteri indokolás. Popovich Dessenau János ellenzéki képviselő hívta fel a figyelmet arra, hogy az új javaslat „ruganyos és terjedelmes” fogalmat teremt, miután minden elkövetőre kiterjeszti a választójog megvonását. Teleszky István ügyvéd viszont azt látta problémának, hogy ha valaki az összeírás előtt egy héttel tölti ki a büntetését, akkor bár a „helyes büntetőjogi elvek szerint a társadalmat kiengesztelte”, három évig mégis el fog esni aktív és passzív választójogától.⁴

A Csemegi-kódex a szabadságvesztés-büntetésre ítélt személyt a politikai jogai gyakorlásától – a büntetés tartama alatt – a törvény erejénél fogva függesztette fel, anélkül, hogy ezt az ítélet külön kimondta volna.

2. Az elítéltek választójoga a XX. században

A 20. század első felében tovább bővült a választójogból kizártak köre. 1913-tól már az ítélet jogerőre emelkedésétől (és nem a végrehajtás megkezdésétől) érvényesült a kizárás. 1918-tól, illetve 1925-től egyes esetekben már tárgyalás kitűzése esetén is korlátozott volt a terhelt választójoga.

A II. világháború utáni, a nemzetgyűlési választásokról szóló 1945. évi VIII. törvény érdekessége, hogy ez alapján a választójogát már az is elveszítette, aki ellen a népbügyészség vádat emelt. A törvényben meghatározott kizárási okok egy része ideológiai alapú volt. Nem választhattak a „hazaárulók, háborús vagy népellenes bűnösök, mert a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatták”. Az 1949. évi XX. törvény fogalmazása kevésbé cizellált: „a dolgozó nép ellenségeit és az elmebetegeket a törvény a választójogból kirekeszti.” 1950-ben a Btá. összevonta a politikai jogok felfüggesztését és a hivatalvesztést, illetve tovább tágította a korlátozás lehetőségét, ezzel létrehozta a „közügyektől eltiltást”. Kimondta, hogy a közügyektől eltiltást érintő jogok a fogvatartás alatt szünetelnek. 1953-tól kizárták a választójog gyakorlásából azt a személyt, aki közügyektől eltiltásra szóló ítélet hatálya alatt állt, aki büntett miatt szabadságvesztését töltötte, vagy előzetes letartóztatásban volt. Nem választhatott az sem, aki rendőrhatalósági őrizetben, vagy rendőri felügyelet alatt volt.⁵ A közügyektől eltiltás egységes felfo-

³ 1874. évi XXXIII. törvénycikk

⁴ „Viszont, ha „véletlenül olyan szerencsés az elmarasztalt, hogy büntetése akkor hajtatik rajta végre, midőn a választási összeírások nem folynak: akkor szavazatjogát folytonosan gyakorolhatja, mert az előző évi listában benne volt, a következő évben is benne lesz. De ha a véletlen úgy hozza magával, hogy éppen akkor válik az ítélet jogszerűvé... midőn a választási összeírások folynak: akkor kimarad és egy, illetőleg három évre elveszti szavazatjogát. Igazságos ez?” Országgyűlési Napló, 1872-75. országgyűlés, XII. kötet, 281. országos gyűlés, 1874. július 23. 314. oldal.

⁵ Az országgyűlési választásokról szóló jogszabályok módosításáról szóló 1953. évi II. törvény

gását az 1954. évi 19. törvényerejű rendelet szüntette meg, és helyébe az „egyes jogoktól eltiltást” vezette be, míg négy évvel később jelent meg a választási törvényekben a „választási jog gyakorlásától való eltiltás”. Ezzel időlegesen szünetelt a korábban széles körben kimondott „polgári halál” alkalmazása.

A korábbi egységes büntetéshez az 1961-es törvény tért vissza azzal az indoklással, hogy nem szükséges annak több önálló büntetésre bontása. Így az 1961-es Btk. Kommentárja szerint a szabadságvesztés-büntetés természetével és céljával ellentézne, ha az elítélt a szabadságvesztés végrehajtásának tartama alatt is gyakorolhatná azokat a jogait, amelyekkel az állampolgárok a közügyek intézésében részt vesznek. Ezen rendelkezések hatályosulását a jogalkotó függetlennek gondolta attól, hogy az elítélttel szemben egyébként alkalmaztak-e mellékbüntetésként közügyektől eltiltást. Ez utóbbit 1961-től alkalmazták újra.

Az 1978. évi Btk. miniszteri indoklása a korábbi érvrendszerrel él, amikor a törvény kizárja a szabadságvesztést töltőket a választójogból. „Ellentétes lenne a szabadságvesztés jellegével, ha az elítélt ennek végrehajtása alatt is gyakorolhatná azokat a jogait, melyekkel az állampolgárok a közügyek intézésében részt vesznek.” A törvényi szabályozás szerint azok az állampolgári jogok és kötelezettségek szünetelnek, melyek a büntetés céljával ellentétesek, így különösen, amelyekre a közügyektől eltiltás kiterjed.

3. Az elítéltek választójogával kapcsolatos nemzetközi gyakorlat

Az egyes nemzeti jogszabályok vizsgálata azt mutatja, hogy három csoport különíthető el: (a.) a megengedő-modellt alkalmazók, (b.) a bírói mérlegelést lehetővé tevők, valamint (c.) a „meghatározók” köre. Ez utóbbi csoporton belül vagy bizonyos bűncselekményeket határoz meg a törvény, vagy az összes bűncselekmény esetén teszi automatikussá a kizárást.

ad a.) A megengedő szabályozású országok

Az országok egy része gyakorlatilag nem alkalmazza büntetésként a választójogtól megfosztást. *Kanadában, Japánban, Írországbán, Svájcban, Csehországban*, valamint az USA két tagállamában (*Maine és Vermont*) a fogvatartottak szavazhatnak. E kijelentés azonban csak megszorításokkal érvényes. Kanadában ugyanis a Legfelsőbb Bíróság nem azt mondta ki, hogy a fogvatartottnak joga van a szavazáshoz, hanem azt, hogy az állam nem tudja bizonyítani, hogy az összes fogvatartott ipso jure kizárása szükséges és arányos lenne. (A kilenctagú testület öt tagja értett egyet ezzel az érveléssel.) Az érvelés azért lényeges, mert Kanadában korábban a teljes tilalom érvényesült. Írországbán 2006 decemberében fogadták el a rendkívül előremutató, a fogvatartottak postai sza-

vázását lehetővé tevő törvénymódosítást.⁶ Korábban a fogvatartottak számára semmilyen jogszabály nem tiltotta meg a részvételt a választásokon. Az elítéltek fizikai elkülönítése viszont azzal járt, hogy nem volt lehetőségük a szavazatuk leadására csak akkor, ha feltételes szabadságon vagy eltávozáson voltak. Svájcban nem az aktív, hanem a passzív választójogot érinti a korlátozás. Csehországban csak a helyi választásokon való részvételt korlátozza a jogszabály. Ennek a magyarázata talán az lehet, hogy a cseh jogalkotó el akarta kerülni, hogy a fogvatartottak döntsék el egyes polgármesterek sorsát (lásd alább a hazai helyzetet). A fentiek ellenére mégis indokolt ezen országokat a megengedő szabályozású államok csoportjába sorolnunk.

ad b.) Bírói mérlegelést alkalmazó országok

Ebben a modellben kizárólag bírói mérlegelés alapján van lehetőség a választójog korlátozására, akkor is általában nagyon szűk körben. *Norvégiában* például csak a hazaárulási és nemzetbiztonsági ügyekben, illetve *Romániában* akkor, ha a szabadságvesztés-büntetés két évnél hosszabb. Ide sorolható *Luxemburg*, *Spanyolország* és bizonyos értelemben Franciaország, Görögország, valamint Olaszország is. Franciaországban azonban a szavazati jog az elítéléssel ipso jure elvész, azonban a bírónak lehetősége van arra, hogy az elítéltnak megadja a jogot a választáson való részvételre. Ezt a konstrukciót azonban nem sorolhatjuk ebbe a kategóriába, hiszen nem ahhoz szükséges a bíró magatartása, hogy a választójogot megvonja, hanem éppen fordítva. Görögországban szűk körben érvényesülhet a bírói kizárás, egyes esetekben lehetőség van az elkövető „erkölcsi romlottságát” megállapítani. Olaszországban a közhivatal viselésétől eltiltott, kisebb súlyú bűncselekményt elkövetők esetén a megvonásról a bíróság mérlegelési jogkörben dönt. Mivel azonban a „súlyosabb” és egyes meghatározott cselekmények miatt a bírónak mérlegelési joga nincs, ezért Olaszországot is egy másik csoportba sorolhatjuk.

ad c.) A „meghatározó” országok

A csoportba tartozó országokban bírói döntéstől, és bizonyos értelemben az elkövetett bűncselekménytől is függetlenül vonják meg a választójogot. Az egyik konstrukcióban meghatározzák, hogy legalább milyen hosszú időre való elítélés szükséges a választójog megvonásához (pl. *Ausztria*, *Ausztrália*, *Görögország*). Ausztriában a szándékos bűncselekmények elkövetőit kell kizárni a választójogból, ha a büntetés időtartama az egy évet meghaladja. Görögországban sávok szerint meghatározott büntetési időtartamokhoz tartoznak a

⁶ Electoral (amendment) Act, 2006
<http://www.oireachtas.ie/documents/bills28/acts/2006/a3306.pdf>

választójogból való kizárás időtartamainak sávjai, melyeken belül a bírónak van döntési jogosultsága. *Lengyelországban* a szavazati jog megvonásánál a súlyos bűncselekmények elkövetőinél kritérium, hogy legalább 3 évre ítéljék el az elkövetőt. Létezik olyan megoldás is, amelyik bizonyos bűncselekmények elkövetése esetén alkalmaz automatikus kizárást (pl. *Olaszország*).

Vannak olyan országok, ahol a büntetés időtartamától függetlenül vonják meg a szabadságvesztésre ítélttől a választójogot. Ezt alkalmazza *Belgium, Brazília, Csehország* (a helyi választások esetén), *Franciaország, Fehéroroszország, Lettország, Szlovákia, Kína, Oroszország, az Egyesült Államok 48 tagállama és Magyarország*. Csehország és Franciaország a fent hivatkozott megszorítással sorolható e csoportba. Szlovákiában a fogvatartottak az elnökválasztáson vehetnek csak részt. Az ebbe a csoportba tartozó országokban nincsen semmilyen mérlegelés, vagy megszorítás: az elítéltek a választójogot automatikusan elvesztik, amint börtönbe kerültek.

4. Nemzetközi dokumentumok a fogvatartotti választójogról: normalizáció és felelősség kontra izoláció

Azon országokban, ahol a szabadságvesztés „inflálódik”⁷, azt nem csupán ultima ratio-jelleggel alkalmazzák, hanem akkor is izolálnak bűnelkövetőket, amikor a büntetés célja más büntetés alkalmazásával is elérhető lenne, vagyis különös jelentőséghez jut a felelősség és a normalizáció alapelvének érvényesítése.

A felelősség alapelve szerint a fogvatartottak számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy személyes felelősséget gyakoroljanak a börtönélet során. Ez vonatkozhat akár a napi életüket befolyásoló döntésekre, de vonatkozhat a közügyekben való részvételre is. A normalizáció elve szerint a fogvatartottak számára lehetőség szerint a kinti élethez leginkább hasonlatos körülményeket kell biztosítani. Ezen egyrészt a kapcsolattartási szabályokat, valamint az elhelyezést és az életrendet is érteni kell.

Az Európai Börtönszabályok 24.11-es cikke a 2006. évi módosítást követően is csak arról rendelkezik (a külvilággal való kapcsolatra vonatkozó szabályok körében), hogy a „büntetés-végrehajtási hatóságoknak figyelmet kell fordítaniuk arra, hogy a fogvatartottak részt vehessenek a választásokon és a népszavazásokon, valamint a közélet más eseményein; feltéve, hogy ennek a jognak az érintett általi gyakorlása nem korlátozott a belső jog szerint.” A Börtönszabályok 102. cikke kimondja, hogy az „elítelt fogvatartottak rezsimjét úgy kell kialakítani, hogy az felelősségteljes és bűnözés nélküli életvitelt te-

⁷ A fogalom értelmezéséhez lásd az Európa Tanács R. (99) 22. számú ajánlását.

gyen lehetővé számukra”. Az ENSZ fogvatartottakról szóló minimumszabályai is alapelveként rögzítik, hogy a börtönbeli bánásmódnak növelnie kell a fogvatartottak felelősségérzetét.

4.1. A büntetés célja

A Btk. Általános részének módosításáról szóló – később el nem fogadott – törvény tervezete megszüntette volna a Btk. 41. § (3) bekezdésében foglalt szabályt, amely szerint a szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetelnek az elítéltnak azok az állampolgári jogai és kötelezettségei, amelyek a büntetés céljával ellentétesek, különösen, amelyekre a közügyektől eltiltás kiterjed (automatikus korlátozás). Az elítéltnak csak akkor szünetelt volna a választójoga, ha vele szemben a közügyektől eltiltást külön is alkalmazza a bíróság. A hatályos törvény szerint tehát a büntetés céljával ellentétes a választójog gyakorlása.

De mi a büntetés célja? A klasszikus megközelítésben a büntetés: joghátrány. A szabadságvesztés-büntetés pedig az Európai Börtönszabályok elveit és konkrét megfogalmazását is figyelembe véve: önmagában is büntetés. E büntetési nem lényege az elítélt szabadságának elvonásában rejlik, és nem az őt érő egyéb, „nem szükségképpen” korlátozásokban. Kérdés, hogy mennyiben szükségszerű a választójog elvonása, illetve mennyiben indokolt a megvonás mint joghátrány.

A büntetés a speciális és generális prevenciót is szolgálja. A választójog automatikus megvonása mint jogkorlátozás ebből a szempontból inadekvát-nak tűnik: eddig nem született olyan vizsgálat, vagy tanulmány, amely kimutatta volna a választójog megvonásának elrettentő, illetve nevelő hatását. A választójog megvonása a társadalom védelmét annyiban természetesen szolgálja, hogy ha az elkövető nem vehet részt a választásokon, ezáltal például nem követhet el újabb „választás, népszavazás és népi kezdeményezés rendje elleni bűncselekményt”. De indokolt-e ez a korlátozás egy szabadságvesztésre ítélt esetben, ha az elkövetett bűncselekmény közúti baleset gondatlan okozása vagy lopás? Nem létezik tudományos bizonyíték arra nézve, hogy kapcsolat állna fenn a választójogosultság megvonása és a jogállamiság tisztelete vagy a bűnmegelőzés között. Éppen azzal érvelt a strasbourgi Hirst vs. Egyesült Királyság eljárásban a kérelmező is, hogy e jogkorlátozás megszünteti az állampolgári felelősséget, erodálja a jogállamiság tiszteletét, s csak a fogvatartottak további elidegenítését szolgálja a társadalomtól. Ez pedig – álláspontom szerint – a normalizáció és a felelősség elvei ellen hat.

A szabályozás ellentmondásossága tetten érhető abban is, hogy a szabályozás azt sugallja, mintha biztonsági szempontok indokolnák a fogvatartottak választójogának felfüggesztését. Ezt az elvet az előzetesen letartóztatottak jogi helyzetére tekintettel kellett áttörni, és részükre biztosítani a választásokon való részvételt. A bv. intézetben tehát a szavazás lebonyolítható, nem jelent különleges biztonsági kockázatot. Erről a kérdésről ombudsmani állásfoglalás⁸, valamint országos parancsnoki intézkedés⁹ is született.

A jelenlegi szabályok tehát akkor nem teszik lehetővé a választásokon való részvételt, amikor valaki éppen büntetését tölti. Amennyiben valaki a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetését éppen akkor tölti, amikor a választások vannak, akkor vele szemben érvényesül a kizárás, de abban az esetben, ha valaki a választási időszakon kívül van rövid ideig börtönben, akkor ez az elkövető „meg sem érzi” a kizárás esetleges súlyát.

4.2. Tapasztalatok hazánk számára

Messzemenően egyetértve a szerzőkkel abban, hogy a választójog automatikus megvonása nem felel meg az Emberi Jogok Európai Egyezményének, foglalkoznunk kell azzal is, hogy milyen következményekkel járna választási rendszerünkben a választójog gyakorlása.¹⁰

Az lenne a kívánatos, hogy a fogvatartott a tartózkodási helyén – a bv. intézetben – a lakóhelye szerinti jelöltek közül választhasson. Ezt azonban jelenleg az 1997. C. törvény nem teszi lehetővé, annak ellenére, hogy külképviseleti szavazás esetén már lehetőség van a lakóhely szerinti jelöltek közül választani. Így tehát a fogvatartottak a bv. intézet székhelye szerinti választókerületben szavaznak. Ez a megoldás – a 2006-os fogvatartotti¹¹ adatokat és a választásra jogosultak számát összehasonlítva – néhány választókerületben sajátos következtetések levonását teszi lehetővé.

⁸ OBH 10574/1997. számú ügy

⁹ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/31/2008. (IK Bv. Mell. 2.) OP intézkedése a választásra jogosult fogvatartottak választójoga gyakorlásának biztosításáról

¹⁰ Angliában egy napilap emlékeztetett arra, hogy, amíg a Sheppey-szigeteken a három helyi börtönben 2 200 elítélt van, az akkori parlamenti képviselő mindössze 79 szavazatos többséggel nyert. (Daily Telegraph, 2005. október 7.)
<http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2005/10/07/nvote207.xml>

¹¹ Az egyes intézetekre vonatkozó adatok a BVOP 2006. április 7-i jelentéséből származnak, a választókerületi adatok pedig a 2006. április 9-i, első fordulás névjegyzékekből.

Bv. Intézet	Település	OEVK	Fogva- tartottak száma (fő)	Ebből elítelt (fő)	Település választó- polgárai (fő)	Választó- polgárok száma (fő)	„Új szavazók” az összes vál. polgár arányában	„Új szavazók” az összes tel- i vál. polgár arányában
Állampuszta	Harta- Állampuszta	BKK 7.	993	992	3202	43893	2,85%	23,65%
Balassagyarmat	Balassagyarmat	N 4.	485	435	14304	44907	0,96%	2,95%
Baracska	Baracska	F 7.	1377	1366	2087	47264	2,81%	39,56%
Budapesti F. és B.	Budapest 10.	BP 14.	1458	1386	63833	42133	3,25%	2,17%
Kalocsai F. és B.	Kalocsa	BKK 7.	315	295	14677	43893	2,85%	1,97%
Márianosztra	Márianosztra	P 1.	670	583	716	49066	1,17%	44,88%
Nagyfai O. Bv. I.	Algyő-Nagyfa	CS 3.	529	519	4280	57173	0,90%	10,82%
Pálhalma	Dunaújváros- Pálh.	F 3.	1597	1478	43383	42114	3,39%	3,30%
Sátoraljaújhely	Sátoraljaújhely	BAZ 10.	373	352	14059	47876	0,73%	2,44%
Sopronkőhida	Sopron	GY 7.	646	593	45019	51261	1,14%	1,30%
Szegedi F. és B.	Szeged	CS 2.	1076	808	131727	60188	1,33%	0,61%
Váci F. és B.	Vác	P 2.	827	727	27457	43167	1,66%	2,58%

Vannak olyan választókerületek, amelyekben figyelemreméltó arányban érkezhetnének a szavazatok a büntetés-végrehajtási intézetekből, ha minden fogvatartottnak választójoga lenne. Például a budapesti 14-es OEVK-ban a szavazók 3,25%-a tartózkodna a Budapesti Fegyház és Börtönben. A kalocsai választókerületben ez az arány elérné a 3%-ot. A választókerületi határok esetleges kismértékű módosítása esetén¹² további választókerületekben alakulhatna ki ezekhez hasonló helyzet, hiszen a Pest 1. OEVK-ban található Márianosztrai Fegyház és Börtön közel fekszik a Váci Fegyház és Börtönhöz (Pest 2. választókerület). A Szeged belvárosában található választókerületi határ módosítása esetén könnyen egy kerületbe kerülne a „Csillag” és a Nagyfai Országos Bv. Intézet, így az előbbi esetben az arány 2,1 %, az utóbbiban 2,2 % lenne. A 2006-os országgyűlési választások esetében a Szegedi Fegyház és Börtön elítélteit önmagukban is eldönthették volna a választások kimenetelét, annyira kicsi volt a jelöltek közötti különbség.¹³

Láthatjuk tehát, hogy a nagyobb intézetek esetében 3%-hoz is közelíthet az elítéltek aránya a választópolgárokhoz viszonyítva, szoros verseny esetén, az esetlegesen egy oldalra szavazó elítéltek befolyásolhatják a választókerületi eredményt. Ebben a konstrukcióban tehát a fogvatartott abban a választókerületben választhatna, ahol az őt fogva tartó bv. intézet elhelyezkedik.¹⁴ De meg-

¹² Ez a 22/2005. (VI. 17.) AB határozatban megfogalmazott „választójog egyenlőségének elve” miatt szükségzerű változtatás.

¹³ A két jelölt közötti különbség 724 szavazat volt.
http://www.valasztas.hu/parval2006/hu/09/9_0.html

¹⁴ Így könnyen alakulhatna ki az a vélekedés, hogy a választójogukkal rendelkező „bűnözők” döntötték el a választási végeredményt.”

felelő megoldás-e az, hogy a fogvatartott annak a közösségnek, településnek, régiónak az életébe „kapjon beleszólást”, amelyben éppen – kényszerből – van? A problémára megoldást inkább a választási infrastruktúra fejlesztése jelentene: az elektronikus, illetve a levélben történő szavazás lehetőségének bevezetése, amellyel lehetővé válna a lakóhely szerinti szavazás.

A helyi önkormányzati választások esetén a kisebb települések lakói vélhetően kevésbé örülnének annak, hogy – amennyiben a fogvatartott nem választhat a lakóhelye szerinti jelöltek közül, viszont lehetősége lehet tartózkodási helye szerint választani – az elítéltek dönthetnének a település sorsáról: extrém esetben az összes szavazat 44,8%-a érkezhetne a Márianosztrai Fegyház és Börtönből. Baracska önkormányzati választásán az összes szavazat 40%-a, míg Hartán az összes szavazat 24%-a érkezhetne büntetés-végrehajtási intézetből. A problémára megoldást nem a korlátozó szabályozás fenntartása, hanem az automatikus korlátozás megszüntetése és a korszerű választási eljárási szabályok megalkotása nyújt.

5. Összefoglalás és javaslatok

Úgy tűnik, hogy egy magyarországi elítelt akár sikerrel is indíthatna eljárást Strasbourgban a névjegyzékbe való fel nem vétele (az automatikus kizárása) miatt. A szabályozás megváltoztatása a szabadságvesztés reintegrációs céljával éppen ellentétes izoláló és megszégyenítő hatása miatt is szükségesnek látszik. A magyar Alkotmánybíróság utoljára az 144/2008. (XI. 26.) AB határozatában emelte ki a reszocializáció jelentőségét, és mondta ki általános érvénnyel, hogy az alapjogok korlátozása során – a fogvatartás szakaszában is – „törekedni kell a társadalom védelme érdekében feltétlenül szükséges, minimális mértékre”. Ennek pedig – véleményem szerint – nem része a választójog automatikus (hanem kizárólag a szükséges és arányos mértékű) korlátozása.

A hazai jogalkotó tehát (1) korlátozás nélkül megengedheti a választójog gyakorlását, (2) bírói mérlegeléshez kötheti azt, vagy (3) törvényben határozhatja meg, mely bűncselekmények elkövetése, illetve milyen ítéletidő esetén kell a szabadságvesztés mellett közügyektől eltiltást is alkalmazni.

A korábbiakban kifejtettem az automatikus korlátozás hátrányait. A bírói mérlegelés a hazai szabályozás számára is megfelelőnek tűnik, ez esetben viszont szükséges lehet a mérlegelési szempontok (egy részének) meghatározása. A nemzetközi gyakorlat ebben a körben az elkövetés indítékát vagy az elkövetés módjának erkölcsi romlottságát értékeli, illetve azt, hogy a büntetés célja megfelelőbben elérhető-e, továbbá azt, hogy a bűncselekmény a közérdeket súlyosan sértette-e. A görög szabályozáshoz hasonló, a „morális abnormalitást” értékelő eljárással óvatosan bánnék, ez ugyanis nem feltétlenül segíti elő a helyes jogalkalmazást, mert túlértékeli a bírók egyénenként eltérő értékrendszerét.

A törvényben „meghatározó-modell” alkalmazása esetén kívánatosnak tűnik egyes bűncselekmények, bűncselekménycsoportok megjelölése a legrövidebb olyan ítéletidő meghatározása helyett, amely esetén már kizárást kell alkalmazni, mert ez differenciáltabb jogalkalmazást tenne lehetővé. Ebben a modellben felmerülhet egy ún. „egy körből kimaradsz” típusú szabályozás¹⁵, ahelyett, hogy a kizárást egy meghatározott időtartamban szabja ki a bíróság, hiszen ekkor a büntetés nem függ a büntetési időtartam alatt megtartott választások számától.

Mindegyik változatnál azonban szükséges a választási eljárási szabályok módosítása a lakóhelyen induló jelöltekre szavazás miatt. Előremutató megoldásként az ír postai szavazást, valamint az észt internetes szavazás lehetőségére érdemes figyelniük.

¹⁵ A fogvatartott a következő meghatározott számú (egy vagy több) választáson nem venne részt.